

Greșeli de limbă generate de influența limbii ruse, atestate în mediul academic

Autor: Lilia Moscalenco

Scopul studiului este de a oferi o imagine de ansamblu fenomenului influenței limbii ruse asupra limbii române literare din Basarabia. Obiectivul autorului constă în a releva faptul că imitarea semantică a unui model străin sau copierea ad litteram a unui lexem dintr-o altă limbă face rău limbii române, denaturând-o și schimonosind-o.

Este cunoscut faptul că de-a lungul timpului, limba română a fost supusă numeroaselor influențe alogene care s-au datorat, în mare parte, proceselor de globalizare și superinformatizare a lumii. Pe de o parte, această interacțiune cu alte limbi i-a făcut bine limbii române, îmbogățindu-i continuu fondul lexical. Astfel, fără rezerve acceptăm ideea potrivit căreia vocabularul limbii române literare are un caracter eterogen, favorizat de influența altor limbi: greacă, turcă, maghiară, latină, germană, rusă, franceză, italiană, engleză etc. În condiții lingvistice acceptate, fenomenul susmenționat s-a produs datorită unor mijloace importante de îmbogățire a limbii, acestea din urmă, incontestabil, având un impact productiv și constructiv asupra limbii [1]. În această ordine de idei, ne referim la calcul semantic, traducerile *mot-a-mot*, împrumutul și alte fenomene lexicale. Când însă cuvintele capătă un sens nou sub influența unui model străin, neținându-se cont de normele limbii-țintă, acestea se transformă în niște inovații individuale, care altfel denumite sunt, de fapt, „poluări” ale limbajului. Soarta lor este descrisă de C. Frâncu, care afirmă că „inovațiile lingvistice individuale intră în limbă numai dacă sunt acceptate de colectivitate și numai dacă răspund unei necesități sociale de comunicare. Iar atunci când inovațiile sunt cerute de o nevoie socială, ele pleacă simultan de la mai mulți indivizi, fiind convergente” [2].

Ori ne opunem, ori nu ne opunem, fenomenul se desfășoară în plină viteză, și nu doar la noi.

În cele ce urmează, ne vom referi la unele greșeli de limbă produse sub influența limbii ruse. Aceste erori, devenite cronice pe teritoriul țării noastre, au prins rădăcini atât de puternice încât au penetrat chiar și mediul academic, unde ne așteptam cel mai puțin să le întâlnim.

Spre exemplu, adjectivul *pozitiv,-ă* din limba română din stânga Prutului, pe lângă sensurile din româna literară: „1) Care conține o afirmație; care exprimă aprobare sau acceptare; care are un caracter cert. 2) Care are însușiri bune; bun. 3) (despre personaje). Care are spirit practic; realist” are și semnificație improprie atunci când este utilizat în expresia *notă ~*, și anume „*calificativ de apreciere a cunoștințelor unui elev sau student*” [3]. Astfel, unii consideră că este corectă exprimarea de genul: *Studentul a primit o notă pozitivă*, după varianta rusească *Студент получил положительную оценку*. Corectă însă este următoarea formulare în română literară: *Studentul a primit/a luat o notă de promovare/de trecere*.

De asemenea, adjectivul *puternic,-ă*, în unele contexte are sensuri improprii limbii române literare, fiind utilizat cu sens de *bun, competent, pregătit*. De exemplu: *Dumnealui este un profesor puternic în matematică*, după corespondentul rusesc *Он хороший учитель по математике*. Pe când în limba română, corect ar fi să spunem: *Dumnealui este un profesor bun/competent de matematică*.

O altă problemă există și în cazul utilizării verbului *a citi*, cu sensul firesc „*a parcurge textul pentru a lua cunoștință de cele scrise*”, dar și cu sensurile pe care noi le-am împrumutat din limba rusă, cu foarte multă ușurință de „*a ține o lecție, un curs, o conferință; a preda o disciplină; a spune cu voce tare, din memorie, un text*”. În acest caz, se atestă o coincidență a învelișului sonor al cuvintelor din cele două limbi aflate în contact, fapt care a creat premise ideale pentru a traduce acest verb

directdin limba rusă, utilizându-l în contexte similare de genul: *Profesorul Munteanu ne citește fizica*, în detrimentul variantei corecte: *Profesorul Munteanu ne predă fizica*. E clar că în acest caz s-a mers pe varianta rusă: *Профессор Мунтяну читает нам физику*. În alte contexte, același verb, preluat din limba rusă, trebuie să-l înlocuim cu altele atunci când vrem să ne exprimăm corect într-o limbă română literară. De exemplu: *Profesorul a ținut* (dar nu a citit) *un curs/ o prelegere*. În rusă ar fi corect să se spună: *Профессор читал лекцию*. Sau în alt context: *Copiii recitau poezii*, dar nicidecum nu este corect să spunem: *Copiii citeau poezii* (atunci când ei spun cu voce tare, din memorie, un text).

Foarte mulți vorbitori de la noi, chiar și unii profesori, obișnuiesc să spună *drept* acolo unde se cuvine să spunem *corect*. Greșeala, trebuie să recunoaștem, vine de la rusescul *правильно*. Când elevii răspund bine la o întrebare sau rezolvă o problemă, profesorii, de cele mai multe ori, spun „*drept*”. Termenul adecvat este, de fapt, *corect*, și nu *drept*. Prin urmare, contextul ne obligă să spunem: ai răspuns *corect*; rezolvarea problemei e cea *corectă*.

Există o problemă și în cazul verbului *a se prăvăli*, de exemplu, în contextul *a se prăvăli la examen*, după rusescul *провалиться на экзамене*. Consultând DEX-ul, depistăm că *a se prăvăli* semnifică: „, 1) *A cădea de la înălțime*. 2) *A-și pierde poziția verticală; a cădea; a pica; a se răsturna*. 3) *A curge cu repeziciune de pe un loc abrupt ; a se prăbuși*” [4]. E cert că cei care îl utilizează în contextul sus-menționat, preluând sensul din rusescul *провалиться*, calchiază structura semantică a acestuia. Deci, în cazul în care dorim să ne exprimăm corect, trebuie să spunem *a pica la examen/ a rata examenul*. De exemplu: *Profesorul l-a picat la examen./ El a picat la examenul de chimie./ El a ratat examenul de fizică*.

Ne dau mari bătaii de cap și lexemele cu același înveliș sonor ca în limbă rusă, utilizate în limbajul colocvial de la noi. E cazul substantivului *bal*, după rusescul *балл*, folosit de către vorbitorii

basarabeni cu semnificații improprii de: *grad, punct, notă*. De exemplu: *cutremur cu magnitudinea de 6 baluri* pentru *cutremur cu magnitudinea de 6 grade*, după varianta rusă *землетресение магнитудой 6 баллов*; *balul mediu* pentru *nota medie*, după rusescul *средний балл*; *ai acumulat 10 baluri* pentru *ai acumulat 10 puncte*, după rusescul *ты набрал 10 баллов*.

Merită atenție felul în care basaraberii folosesc unele expresii traduse *ad litteram* din limba rusă în limba română. De exemplu: *a citi în glas* pentru *a citi cu glas*, după rusescul *читать вслух*.

Uneori chiar și noi, profesorii, spunem: *Ieșiți la pauză!* E cert că în cazul dat luăm ca reper rusescul *выходите на перерыв*, fără a conștientiza, de fapt, că corect ar trebui să spunem: *Ieșiți în pauză!*

Din punct de vedere al accentului, împrumuturile lexicale, pătrunse din limba rusă în limba vorbită din stânga Prutului își păstrează accentul pe aceeași silabă că în limba de origine. De exemplu: *diplómă* (pronunțat cu accentul pe *o*), după varianta rusească „диплóm”. Prin urmare, contextul ne obligă să spunem:

Am luat o diplomă, și nicidecum am luat o diplómă.

Mai greșim și atunci când spunem:

Lucrez pe specialitate, după *работать по специальности* pentru *lucrez în specialitate/în domeniu*.

Lecția se începe, după *урок начинается* pentru *lecția începe*.

Ești bravo, după *ты молодец* pentru *bravo ție*.

A da o întrebare, după *задавать вопрос* pentru *a pune/a adresa o întrebare*.

Formă școlară, după *школьная форма* pentru *uniformă școlară*.

Ascultă profesorii, după *слушайся преподавателей* pentru *ascultă de profesori*.

Reieșind din, după *исходя из* pentru *pornind de la ideea/ de la faptul*.

În dependență de, după *в зависимости от* pentru *în funcție de*.

Limbă de stat, după *государственный язык* pentru *limbă oficială*. În acest studiu m-am referit doar la unele formulări

defectuoase în limba română, pe care le întâlnim frecvent în mediul academic de la noi. Șirul lor însă poate fi continuat.

Varietatea structurilor cu calcuri nerecomandate este o confirmare a faptului că acest fenomen este extrem de răspândit în limba română actuală din stânga Prutului (Condrea [5]; Popușoi [6]).

Or, aceste greșeli atestate în mediul academic basarabean se datorează, în principal, existenței a două condiții propice apariției și răspândirii lor:

- 1) polisemantismului lexemului preluat din limba rusă;
- 2) suprapunerii semantice a cel puțin unui sens în cele două limbi aflate în contact.

Utilizarea în procesul de comunicare a unei expresii traduse *mot-a-mot* din limba rusă are loc din cauză că marea majoritate a românilor din Basarabia au în minte tiparul lexical rusesc. Pentru a evita astfel de greșeli, se recomandă axarea vorbitorilor pe modele de limbă română literară, în toate sferele ei de manifestare (în presă, TV, radio, mediu familial, centre educaționale, locuri publice etc.), dar și responsabilizarea fiecăruia în actul de comunicare.

Bibliografie:

1. Ciobanu. A. *Limba maternă și cultivarea ei*, Editura Lumina, Chișinău, 1988, p. 23.
2. Frâncu. C. *Curs de lingvistică generală*, Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 1979, p. 189.
3. *DEX – Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 833.
4. <https://dexonline.ro/definitie/pr%C4%83bu%C8%99i>.
5. Condrea. I. *Norma literară și uzul local*, Firma Editorial Poligrafică, Tipografia Centrală, Chișinău, 2001, p. 17-19.
6. Popușoi. C. *Limba română actuală din Basarabia. Particularități morfosintactice și lexico-semantice*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția Aula Magna, București, 2013, p. 83-92.